

benne a pedagógia három nagy területe közül csak a neveléstudományt és a neveléstörténet kap helyet. Nem tudom, nem lenne-e érdeme a didaktikának néhány olyan területére is bepillantást engedni a tanulóknak, mint pl. a tanulás-tanítás folyamata, az oktatás módszerei stb.?

Rátérve most már a IV. osztályos Feladat- és szöveggyűjtemény bemutatására, mindenképp az állapítható meg, hogy ez ugyanolyan szoros egységet alkot a IV. osztályos tankönyvvel, mint azt a harmadikos kiadványoknál tapasztaltuk. A kötet összeállítói a következőképpen határozzák meg a Feladat- és szöveggyűjtemény célját: „Amíg a tankönyv elsősorban a neveléstudomány elméleti kérdéseiről nyújt tájékoztatást, addig a Feladat- és szöveggyűjtemény mindenekelőtt ezen ismeretek gyakorlati felhasználását szolgálja. Ily módon megvalósulhat, szorosabbá válhat az elmélet és a gyakorlat kapcsolata...”. A megfogalmazottak szellemében a Feladat- és szöveggyűjtemény témakörei hűen követik a tankönyv témaköreit, ezért ezek ismeretét részletesen nem tértek ki. A gyűjteményben olvasható szemelvényeket három csoportba lehet sorolni: neves szakemberek pl.: Marx György, Ancsel Éva, Gáspár László, gyakorló pedagógusok, írók, költők pl.: Ilyés Gyula, Szabó Magda, Németh László írásaira. Úgy érzem, az ilyen válogatás nagyon hasznos és szerencsés, hisz így a diákok egy-egy problémát más-más megközelítésben ismerhetnek meg. Pl.: A tanítási órán és az iskolán kívüli nevelés témakörön belül egymás mellett olvashatjuk Harsányi István, Erőss Zoltán, Móricz Zsigmond és Szabó Magda írásait. A szépirodalmi szemelvények beválogatása a kötetbe külön figyelmet érdemel, hisz tudjuk, hogy ezek az írások milyen jól szemléltetnek, mutatnak be bizonyos jelenségeket, s néha tanulságosabbak, mint a szakírók. A gyűjtemény másik pozitívuma – amint ezt a kiadvány címe is jelzi –, hogy benne nemcsak különböző típusú szemelvények, hanem ezekhez kapcsolódva feladatok is helyet kapnak. Ez a kezdeményezés is hasznos, hisz a tanulóknak a leírtakat nemcsak olvasni, hanem elemezni és alkalmazni is tudni kell. A feladatok között megfogalmazott kérdések, feltevések mind a diákok pedagógiai gondolkodását fejlesztik. A pozitívumok mellett azonban meg kell jegyezni egy, a tartalomjegyzékben előforduló pontatlanságot. A Dramatikus elemek kisiskolások számára című szemelvény szerzőpárosa nem Mezei Éva–Zsolnai József, hanem Mezei Éva és Zsolnai Józsefné.

Ez ellenére észrevételeim összefoglalásként elmondható, hogy a most megjelent IV. osztályos Feladat- és szöveggyűjtemény jól és igényesen összeválogatott kiadvány, amely nagy segítséget nyújthat mind a nevelési alapismereteket tanító, mind a nevelési alapismereteket tanuló diákoknak.

Tankönyvkiadó, 1985., Budapest, 283. l.

ZSOLNAI ANIKÓ

Az általános- és középiskolai kémia-tanítás tartalmi korszerűsödését biztosító reformot követő időszakban mind több kémia-tanár ismerte fel a módszertani megújulás szükségességét. Ehhez olyan átfogó tantárgypedagógiai művet is igényeltünk, amely a korszerű pedagógiai irányzatokat, kémiai tartalmat a gyakorlati lehetőségeinek ismeretében – többféle variációban – tárja az olvasó elé.

Dr. Mojzes János a Kossuth Lajos Tudományegyetem docense, a Kémiai Intézet Szakmódszertani Részlegének vezetője, a Módszerek és eljárások a kémia-tanításban című munkájával sietett segítségünkre. (A szerző aktíván részt vett a tantervi reform kidolgozásában. A kémia-tanár szakmai továbbképzésén, kémia-tanári konferenciákon előadásaival, gyakorlati bemutatóival rendkívül nagy szolgálatot tett a tantárgypedagógia fejlődése ügyének.) A Módszerek és eljárások a kémia-tanításban című könyv megírására akkor vállalkozott, amikor végigtanította az általános iskolai kémiát, és a tanárjelöltek munkáját irányítva közvetlenül elemezte a gimnáziumi kémia-tanítás gyakorlatát. Könyve híven tükrözi ennek a „próbatételnek” minden lényeges eredményét, problémáját, és ezért tud minden kémia-tanár számára meggyőző információkat adni.

A tanítási gyakorlat által hitelesített módszerek és eljárások bemutatása mellett szimpatikus vonása a könyvnek, hogy az olyan pedagógiai terminológiai, fogalmi kérdések körében – amelyek a pedagógia elmélet nem tisztázott eléggé egzaktan (pl.: tudás, követelmény stb.) – bemutatja, összeveti a legidősebb nézeteket, és megkísérli a kémia-tanítás számára hasznos és használható rendszer kiépítését.

A könyv első két fejezete a kémia-tudomány és -tanítás fejlődése főbb állomásainak bemutatásával, a mai pedagógiai gyakorlat-elmélet kulcsfontosságú kérdéseinek felsorakoztatásával előkészíti a harmadik fejezetnek: a kémia-tanítás módszereinek, eljárásainak, eszközeinek tárgyalását. A fogalmak pontos meghatározására épül a fejezet, amely az eszközök, ismerethordozók felől közelítve elemzi a módszerek, eljárások lehetséges és kipróbált kombinációit. A negyedik, befejező fejezetben a kémia-tanítás szervezeti formáiról, és az órán kívüli lehetőségekről szól a szerző.

Gazdag bibliográfiájával nemcsak az igényes kémia-tanár önképzéséhez, hanem a szakmai munkaközösségi foglalkozásokhoz, továbbképzésekhez is hathatós segítséget nyújt.

A szerző szavait idézve, ajánlom a könyvet minden kémia-tanár és valamennyi környezetismeretet, fizikát, biológiát tanító kollégámnak: „Szeretném elérni, hogy a könyv elolvasása után az olvasó megértse és megérezze, hogy az

aktív tananyagfeldolgozás nem igényel különleges felszerelést, csak több odafigyelést és beledolgozást a tanár részéről. Az eredményesebb tanítás bizonyított folyamatát saját tevékenységünkkel, válasszott hivatásunkhoz méltó tudatossággal és állandó megújulással leszünk képesek csak kedvező irányba befolyásolni: a feldolgozás legalábbiasb módjának megválasztásával. S ez nem kevés!"

Tankönyvkiadó, Budapest, 1984.

DR. NAGY ZSUZSA

DR. KACSUR ISTVÁN:

ISMERETRENDSZEREK ÉS MÓDSZEREK AZ ÖKOLÓGIA-KÖRNYEZETVÉDELMI TANÍTÁSÁBAN

A Tankönyvkiadó 1985-ben adta ki dr. Kacsur István igen nagy hiányt pótló „Ismeretrendszerek és módszerek az ökológia-környezetvédelem tanításában” c. egyetemi tankönyvét.

Számunkra – akik egyrészt az általános iskolásoknak, másrészt a tanárjelölteknek szeretnénk korszerű és alkalmazható ökológia-környezetvédelmi szemléletet adni – rendkívül nagy segítséget jelent ez a könyv. Ebben a felépítésben és ilyen széles körű irodalmi tájékozottságra alapozott összegezésben véleményem szerint minden biológiai tanító kollégának alapvető segédeszközzé válhat ez a munka.

A tanítási órákon kívül a biológia szakkörök foglalkozásain, de a fakultációs oktatásban is határozott segítséget jelent ez a tartalmilag is igen sok oldalú, jól áttekinthető, ábrákkal is kellően illusztrált mű.

Logikai sorrendben foglalkozik a korszerű pedagógiai és ökológiai fogalmak rendszerével, az általános ökológiai fogalom alapvető kialakulásának kérdéseivel.

„Az ökológia-környezetvédelem tanításának néhány tantárgytörténeti vonatkozása” c. fejezet feltárja a tantárgy tanításának legfontosabb állomásait, ma is használható megállapításait. Junge, Friedrich (1830–1906) az elsők között volt, aki újszerű ökológiai elvek alapján korszerűsítette az iskolai tananyag felépítését, és az ismeretátadás módszereit. Fő műve „A falusi tó mint életközösség” – mely ma is útmutatóul szolgálhatna oktató-nevelő munkánkban. A leírás, szisztematizálás után az életmegfigyelésre már a korszerűbb biológiai szemléletmód gondolatát jelentette.

Ebben a munkájában a tanítónak a tanítás megszervezésében a következő útmutatásokat adja:

– A tanító először arról gondoskodik, hogy a tanuló egy összképet kapjon az életközösségről. Ezután válasszon ki egy élőlényt az életközösség tagjai közül az alaposabb vizsgálat céljára. Legfontosabbnak tartja a megfigyelést.

– Lüben Ágoston (1804–1875) szerint, az oktatást a hazai élőlények ismertetésével kell

kezdeni és az idegen földrészek élővilágával befejezni.

Mindezekből a hazai ökológia tanítása számára – a szerző szerint – az a tanulság adódik, hogy azt az általános iskolában egy megfelelő ökológiai szemléletű növény- és állatismeret kialakításával kell megalapoznunk. A középiskolák erre az ökológiai alapra építhetnek.

„A továbbiakban a nevelés-képzés gazdag lehetőségeit foglalja – igen használható formában – rendszerbe. A környezetvédelmi ismeretszerzést sok jó gyakorlati példával segíti. Szemléletesen ábrázolja az ember bekapcsolódását a vízi ökoszisztéma és a bioszféra életébe, elemzi az ebből eredő következményeket.

Kiemelkedően nagy segítséget jelent a közép- és általános iskolai tanárok részére „Az ökológia-környezetvédelem tanításában alkalmazott általános módszerek” c. fejezet. Ebben elemzi a problémamegoldás módjait, ismerteti azokat a módszereket, amelyekkel a tanulók kreatív gondolkodása fejleszthető. Nagy értelme, hogy ezek alkalmazásával a tanulók élményszerűen, gyakorlati példákon keresztül ismerhetik meg az ökológiai összefüggéseket. Az ajánlott oktatási módszerekhez bemutat egy-egy mintát, amely egy pedagógiai elgondolást igyekszik megvalósítani.

Hasznos és jó segítséget nyújt az ismeretek leegyszerűsített formában való rajzos rögzítés, magyarózó táblái rajza és rajzos magyarózó táblavázlata.

Alkalmazható tanácsokat az audiovizuális eszközök használatához, a kísérletezések és tanulmányi kirándulások megszervezéséhez. Előremutatóan foglalkozik az ökológia tanításának továbbfejlesztési lehetőségeivel.

Összegezve: Mindazoknak a biológiatanároknak, akik e könyv tartalmát ismerik, oktató-nevelő munkájuk hatékony segítése mellett összefüggőbb képet alakít ki e témában. Eddigi ismereteinket rendszerezi, feladatainkat, egyértelműbbé, világosabbá teszi.

Tankönyvkiadó, Budapest, 1985.

DR. DÓZSA JÓZSEFNÉ

A KAPOSVÁRI KOMPLEX ANYANYELVI KÍSÉRLET ÖSSZEGEZÉSE

Az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Nyelv- tudományi Dolgozatok sorozatának 36. köteteként jelent meg az 1985. év végén. A kaposvári komplex anyanyelvi kísérlet összegezése c. tanulmánygyűjtemény. Szerkesztője Bellyei László, lektora Szende Aladár és Bence Lóránt.

A kötetben tizenkét tanulmány olvasható, amelyekből értesülhetünk a Kaposvári Tanítóképző Főiskolán már több mint egy évtizede tartó, az anyanyelvi nevelés korszerűsítéséért, eredményesebbé tételéért munkálkodó kísérlet folyamatáról, eredményeiről. A munkacsoport tagjai – gyakorló tanítók, főiskolai oktatók –